

INLEIDING

De Blaricummer Eng, de Warandebbergen en de Groeve Oostermeent liggen op of op de rand van de Gooise stuwwal. Deze ontstond in de voorlaatste ijstijd, door opstuwning van grond, vanwege het naar het zuiden opschuivende landijs. Toen het klimaat warmer werd en het ijs smolt bleef deze stuwwal van zand, grind, keileem en grote stenen achter. Tijdens de laatste ijstijd legden zware zandstormen uit het noorden een laag dekzand neer op de overgebleven stuwwal. Ongeveer 10.000 jaar geleden eindigde die koude tijd. Het warmer wordende klimaat ging kansen bieden aan een zich daarbij aanpassende planten- en dierenwereld. In de loop der eeuwen ontwikkelde zich een oerbos met een indrukwekkende hoeveelheid planten en diersoorten. Veel soorten zijn helaas verdwenen.

Het Gooi raakte bewoond op plekken waar voldoende water was voor mens en dier én geen gevaar voor overstroming, bijvoorbeeld Blaricum. De akkers werden op voldoende vochthoudende grond aangelegd in de nabijheid van de boerderijen. Uiteindelijk ontstond de Blaricummer Eng.

De eng werd door een koedijk gescheiden van lager gelegen graslanden, de meent, waar de koeien graasden.

De Groeve Oostermeent ontstond door zandafgraving.

De naam Warandebbergen duidt op een voor de jacht beschermd gebied.

Sinds juli 1995 is een heemtuin aangelegd (ca. 2000 m²) aan de Woensbergweg te Blaricum. (zie kaartje).

De tuin laat wilde planten en voor zover mogelijk ook dieren zien die in het Gooi van oudsher voorkomen. Er zijn een "libellenplas", een heideven en andere Gooise landschapstypen op kleine schaal.

Vanaf de heemtuin beginnen twee interessante mooie wandelroutes, die goed aan elkaar zijn te knopen.

Vanuit het dorp is het een korte wandeling naar de heemtuin.

Beide routes zijn niet geschikt voor rolstoelen. Route A is wel toegankelijk voor wandelwagens als het niet geregend heeft.

Vanuit het dorp naar de heemtuin.

Beginpunt: de parkeerplaats op de hoek van de Huizerweg en de Bergweg tegenover hotel-restaurant Bellevue, Huizerweg 11 in Blaricum.

- Ga vanaf de parkeerplaats linksaf de Bergweg op.
- Eerste zandweg (het eerste stuk is bestraat)schuin links inslaan.
- Zandweg blijven volgen tot de begraafplaats.
- Hier linksaf gaan.
- Direct na het hek van de begraafplaats het pad naar rechts in. Volg het bordje Gooise heemtuin. Aan het eind van het pad links het smalle bospaadje in tot aan het klaphek dat toegang geeft tot de Gooise heemtuin van de Stichting Wilde Planten Blaricum.

U kunt eventueel ook parkeren bij de begraafplaats:

rijd door over de Bergweg tot u bij een splitsing komt. Hier linksaf, de weg in met een bord

“doodlopende weg”. Verderop linksaf, de Woensbergweg in. Volg de bordjes Gooise heemtuin en Begraafplaats. Langs de begraafplaats lopen, direct na het dubbele hek van de begraafplaats een pad naar rechts (zie boven).

Openbaar vervoer: bus 108 Huizen busstation-Hilversum station, uitstappen halte Huizerhoogt, Dwarslaan ingaan in oostelijke richting. Op de hoek Dwarslaan/Houtwal rechtdoor het voetpad op, eind van het pad rechtsaf tot de begraafplaats.

Na het bezoek aan de tuin kunt u kiezen uit:

A: een wandeling over de Blaricummer Eng van 2 km.

B: een wandeling door de Warandebergen en de groeve Oostermeent van 3,5 km.

Route A: de Blaricummer Eng.

schapenzuring

De Blaricummer Eng is ontstaan doordat boeren in het begin van de 17^e eeuw behoefte kregen aan meer landbouwgrond. De boerderijen stonden in het dorp bij elkaar, met om de boerderij een groot erf, waar ruimte was voor een tuin, een moestuin, een wekje en akkertjes. Het was gemakkelijk om uit te breiden. Vanuit het dorp liep je zo de heide op. Een stuk heide werd ontgonnen en een nieuwe akker was aangelegd. De eerste jaren was de opbrengst nog niet eens zo slecht. Maar de grond moest al gauw bemest worden om verzekerd te zijn van een redelijke opbrengst. Dat bemesten was een groot probleem. Vaak was het een verzameling van verschillende stoffen, zoals op de boerderij vrijkomende meststoffen, stadsvuilnis, bagger en met schapenmest doordrenkte heideplaggen. Toen de kunstmest eenmaal was uitgevonden, bestond het probleem niet meer.

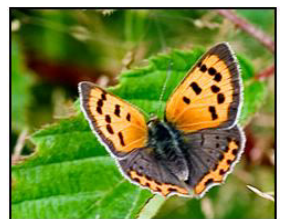
Van een deel van de engen in Blaricum is de Agrarische Stichting Blaricum (ASB) de eigenaar. Zij verpacht de gronden aan Blaricummer boeren, die bij haar aangesloten zijn. De doelstelling van de stichting luidt o.a.: het bevorderen van het voortbestaan van het actief agrarisch karakter van het dorp passend in het beschermd dorpsgezicht.

veldzuring

Loop vanaf de heemtuin terug naar het brede zandpad de Woensbergweg, en ga linksaf naar het parkeerterrein van de begraafplaats.

Boven de akker kunt u bij mooi zonnig zomerweer veel dagvlinders zien rondfladderen. Een aantal soorten zal ook in uw tuin voorkomen. Waar echter schapenzuring en veldzuring groeien, kunt u een bijzonder aardig bruinroodkleurig vlindertje, de kleine vuurvlinder ontdekken dat voor uw voeten opvliegt en enkele meters verder weer neerstrijkt. Met “vleugels open - vleugels toe”, kijkt het z'n wereld in. Het vlindertje benut beide zuringsoorten als voedselplant.

Voor de bosrand rechtsaf over het gras.

Langs het hek bij de bosrand bloeit ongeveer van april tot juli op enkele vierkante meters het opvallende plantje grootbloemige muur (stellaria holostea). De helderwitte, op sterren lijkende bloemen worden vaak door insecten bezocht. Het plantje heeft donkergroene bladeren, die op nerf en randen ruw zijn en in een punt uitlopen.

Grootbloemige muur is kenmerkend voor loofbossen op gerijpte, lichte, vochthoudende, niet te voedselarme gronden. Geperst sap van deze muur werd vroeger wel tegen oogaandoeningen gebruikt: de oude naam is ogentroostgras.

grootbloemige muur

Langs de akker met de bocht naar rechts tot aan de zandweg (Caliskampweg). Hier linksaf.

De akkers hadden vroeger namen als de Caliskamp (akker van de familie Calis), waar de zandweg naar genoemd is. Hier verbouwt men ook wel rogge.

Rogge behoort tot de grassenfamilie. Waarschijnlijk komt het uit Zuidwest-Azië. Het wordt geteeld als wintergewas. In september/oktober wordt het gezaaid. In het voorjaar begint de bloei. Op mooie warme dagen kunnen dan boven de akkers stuifmeelwolken te zien zijn.

Akkeronkruiden die we langs de randen kunnen zien: kromhals, korenbloem, akkerviooltje, zwaluwtong, ringelwikke, bleekgele hennepnetel, klaprozen, echte kamille, enz.

akkerviooltje

Aan uw rechterhand komt een brede strook met eikenbomen en sparren (kerstbomenkwekerij). Sla hierachter scherp rechtsaf voor de akker en volg het smalle paadje tot de T-kruising bij de bosrand. Ga hier linksaf.

Hier worden in wisselteelt maïs, rogge en asperges verbouwd. Maïs wordt veel verbouwd, omdat men ontdekt heeft dat de groene plant, in het najaar in stukjes gehakt, een uitstekend zetmeelrijk veevoeder oplevert, dat lang bewaard kan worden (de zogenaamde snijmaïs). Maïs stelt geen hoge eisen aan de bodem. Het vraagt alleen een portie drijfmest (gier) en daaraan is in ons land geen gebrek. Het grote nadeel van (te) veel drijfmest is de achteruitgang van de normale wilde plantensoorten, die de overbemesting niet kunnen verwerken. Deze drijfmest komt ook in het grondwater terecht, waardoor bodemvervuiling ontstaat. De plant is eenhuizig. D.w.z. dat zowel de mannelijke als de vrouwelijke bloemen op één plant voorkomen. De mannelijke bloemen zijn als een pluim zichtbaar aan de top van de plant. De vrouwelijke bloemen bevinden zich halverwege de stengel en groeien (na bestuiving en bevruchting) uit tot maïskolf.

zwaluwtong

Bij de volgende T-splitsing weer linksaf.

In 1938 werd met de teelt van asperges, toen het "witte goud" genoemd, begonnen op advies van de Blaricummer pastoor Jongerius. Het leek hem dat de leemhoudende zandgrond op deze plaats in het Gooi voor aspergeteelt net zo geschikt zou zijn als de grond in Limburg.

Om de hoek van de akker heen het pad door het bos volgen, tot de volgende akker. Hier links het pad langs de akkerrand nemen.

Voor het winter wordt, lopen de in korte dikke blaadjes ingepakte knoppen van de kamperfoelie al weer uit. Gaat het vriezen, dan worden de blaadjes een beetje paars. Dat komt door de stof die de blaadjes helpt beschermen: het anthocyaan. Er is een reden dat de plant zich al zo vroeg ontwikkelt. Ze moet zo snel mogelijk omhoog om daar een zo

wilde kamperfoelie

uitgebreid mogelijk gebied te veroveren en dat kan niet meer als het bos dicht bebladerd is. Waarom zo snel mogelijk omhoog? Om zoveel mogelijk bloemen tot ontwikkeling te laten komen voor al die bezoekers die daar hun voedsel komen halen, maar vooral voor het voortbestaan: de zaadproductie. Mocht de struik zo hoog zijn dat u de bloemen niet meer ziet, in de schemering kunt u ze heel goed ruiken. De geur trekt ook veel bezoekers aan: vlinders, zweefvliegen, hommels, honingbijtjes e.d.

Bij de hoek van de akker naar rechts door de rand van het bos.

Hier kunt u goed de opbouw van het bos zien: onderaan de kruidlaag; daarboven de struiklaag en bovenaan de kroonlaag van de bomen. Elke laag (etage) levert voedsel, bescherming of nestgelegenheid aan kenmerkende soorten vogels en andere dieren. Zo scharrelt een merel zijn kostje (o.a. wormen) bij voorkeur op de bosbodem bij elkaar. In dicht struikgewas en takkenhopen vindt u vaak winterkoninkjes. In de boomtoppen kunt u de tjiftjaf horen. Kunt u meer voorbeelden ontdekken?

Bij driesprong rechtsaf.

Molshopen kunt u overal tijdens uw wandeling zien. De mol, een klein dichtbehaard zoogdier, graaft met zijn grote "handen" een gang onder de grond en duwt de aarde omhoog, zodat hopen ontstaan. Onder een extra grote molhoop ligt meestal een nest, van waaruit de bewoner

zijn jachtexpeditie onderneemt in een gangenstelsel dat volgens een duidelijk schema is aangelegd. Het dier verplaatst zich met een opmerkelijke snelheid zowel voor- als achteruit, op zoek naar zijn lievelingskost: regenwormen. Maar ook insecten en slakken zijn een prooi voor zijn geweldige eetlust. Hij weegt circa 65-140 gram en eet per etmaal ongeveer de helft van zijn eigen lichaamsgewicht.

Bij de V-splitsing rechts aanhouden langs de akker. U komt dicht bij de bebouwing uit.

Op de hoek van de Houtwal/Dwarslaan, breed pad naar rechts volgen en bij kruising wandelpad door het bos kiezen.

Vroeger was dit een eikenhakhoutbosje. Eens in de 15 jaar werden de dikke stammetjes geoogst. Ze werden o.a. gebruikt als stelen voor gereedschap, paaltjes in de grond en brandhout. Toen ander en beter materiaal beschikbaar kwam, werden de stronken op spaartelg gezet. Dat wil zeggen dat een zorgvuldig uitgezochte stam mocht uitgroeien tot een boom. In het bos staan ook hulststruiken. Hulst is een veelvoorkomende, inheemse plant. Vroeger werden de wortels en bladeren in de volksgeneeskunde gebruikt. Nu levert het fraai, hard hout en worden de takken als kerstversiering gebruikt (Jetse Jaarsma, Grote Ratelaar, april 2017).

Het vingerhoedskruid is een heel bekende en hier in het bos veelvuldig voorkomende plant. Ze overwintert als rozet en groeit het volgend jaar uit tot een plant met een lange steel met een zuilvormige bloeiwijze. De bloei van de plant is afgestemd op de foerageermethode van de bezoekers (hommels). De bloemen in de zuil bloeien van onderaf. Elke bloem bloeit een paar dagen. Eerst rijpen de meeldraden en laten het stuifmeel los. Dan rijpt de stempel. De

hommels komen dan af op de geur van de nectar. Ze kruipen helemaal in de bloem. Het op het hommelijf meegebrachte stuifmeel van een vorige bloeiende plant blijft op de stempel in de bloem achter. Klaar? Dan kruipt de hommel in de volgende bloem en werkt zo van onder naar boven op zoek naar nectar de hele bloeiwijze af en komt uiteindelijk weer vol stuifmeel te zitten. In de laatste bloempjes is nog niet veel nectar te vinden en de hommel gaat naar een nieuwe nectarbron: een ander vingerhoedskruid. Daar wordt weer onderaan begonnen. Zo vindt kruisbestuiving plaats.

In het bos links aanhouden, bospad oversteken. Vlak daarna rechtsaf langs de rand van het fijnsparrenbos. Pad buigt naar links.

Bij open plekken in het bos kan de zon tot op de bodem doordringen, zodat er grassen, kruiden en kiemplanten kunnen groeien: natuurlijke verjonging van het bos. De stronken vergaan langzaam en bieden een goede voedingsbodem aan allerlei paddenstoelen, mossen, kruiden en kiemplanten. Er is voedsel en onderdak voor veel insecten, waarop vogels jacht maken. Ook muizen vinden er hun voedsel en goede plekjes om hun nest te bouwen. Op de muizen jagen o.a. ransuilen en kleine marters als wezel en hermelijn. Op zo'n open plek is veel variatie aan

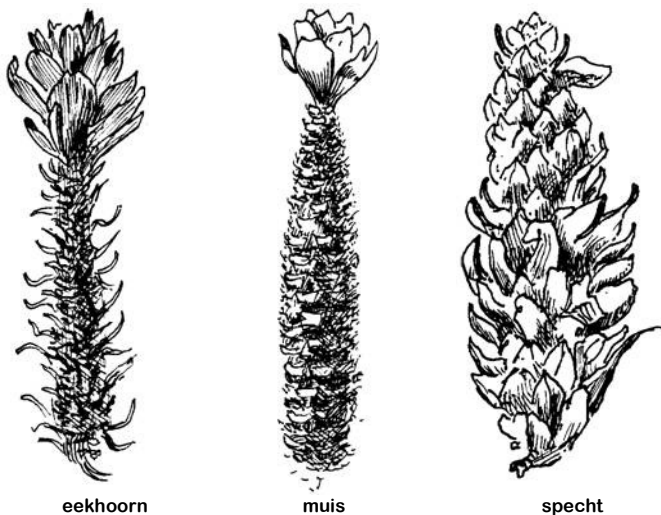

vingerhoedskruid

soorten die min of meer afhankelijk van elkaar zijn.

U loopt verder door het hoge fijnsparrenbos tot een breed zandpad.

Dieren laten vaak sporen na. Wat dacht u van de afgekloven sparrenkegels die u hier en daar verspreid op de grond ziet liggen? Vergelijk ze maar eens met de tekeningen die hier staan afgebeeld. 't Lijkt niet moeilijk om de "dader" aan te wijzen.

eekhoorn

muis

specht

Bij het brede zandpad rechtsaf richting heemtuin.

Route B: Warandebbergen en de Groeve Oostmeent.

Deze route is niet geschikt voor rolstoelen en wandelwagens.

Tijdens de wandeling kunt u zien hoe hoog de overgebleven stuwwal nog boven het landschap uitkomt. U ziet ook het resultaat van menselijke invloed: er is al veel zand afgegraven. Meer invloed van de mens kunt al wandelend ontdekken. Gelukkig is er ook veel natuur te beleven.

Loop vanaf de heemtuin terug naar het brede zandpad (Woensbergweg) en sla hier rechtsaf.

Naast de heemtuin is het toegangspad naar bijenschans Steegland. Tegenwoordig worden bijen als liefhebberij gehouden. Ze leveren een belangrijke bijdrage aan de bestuiving van onder meer landbouwgewassen en de fruitteelt. De bijenhouders (imkers) halen honing uit de moderne bijenkasten. Soms kunt u een bijenvolk als een bruine gonzende tros aan een boomtak in de buurt van de bijenschans zien hangen. U kunt dan het beste een imker waar-
schuwen. Het volk wordt dan met de bijenkoningin in een nieuwe bijenkast of bijenkorf ge-
daan.

Dit stijgende zandpad blijven volgen.

Aan uw rechterhand ziet u eerst een loofbos. U kunt hier vogels horen, zoals de grote lijster en de grote bonte specht die u waarschijnlijk rondom het huis niet zult aantreffen. Vroeg in de morgen in het voor-
jaar, bij mooi weer, maakt u de grootste kans. In het naaldbos links, een fijnsparrenbos, komen meestal andere vogelsoorten voor, zoals kuifmees en goudhaantje. De laatste wordt ook wel "sparrensijsje" ge-
noemd. Misschien kunt u ze ontdekken...

Verderop is er, aan beide zijden van het pad, terrein in gebruik door de Paasheuvelgroep Huizen.

Na 100 m klinkerweg te hebben gevolgd staan rechts twee betonpaaltjes, waartussen een pad schuin rechts omhoog naar de heuveltop leidt. Het pad volgen (een gedeelte kronkelt) tot het open stuk.

U loopt hier onder Drentse krentenboompjes door. Hoewel de naam anders doet vermoeden, is deze hoge struik afkomstig uit Noord-

Amerika waar hij nu echter als zodanig niet voorkomt. In Drente, omgeving Dwingelo, komt hij zeer talrijk voor. Het krentenboom-
pje bloeit in mei uitbundig met witte bloe-
men. De nectar lokt vooral bijen en wespen aan. In het najaar valt het boompje op door zijn prachtige koperrode herfstkleur. Door het dichte bladerdek zal er weinig ondergroei te bespeuren zijn. De fitis, een kleine insectenetende vogel met geelachtige onder-
kant en bruin/olijfgroene bovenkant, houdt zich graag op in dit soort struikgewas. Het is een zomervogel, die zeer talrijk voor-
komt. Zijn zang is te herkennen met het volgende ezelsbruggetje:
't is nu wel mooi weer vandaag, maar het zal niet lang meer du-
ren.

Volg bij het open stuk het pad naar links en loop langs de rand van de zandafgraving.

Het zand werd gebruikt voor de uitbreiding van steden en wegen-
aanleg. Nu staat er nog links de kalkzandsteenfabriek Rijsbergen.

Het uitzicht op de beboste helling van de Warandebbergen is erg mooi. Soms zweeft er een buizerd (muizenvanger) boven het landschap. In augustus-september bloeit de struikhei.

Onder de overstekende rand van heistruiken boven de afgraving blijft het zo droog dat de larven van mierenleeuwen er hun vangkuiltjes voor mieren in kunnen graven. Als een mier in zo 'n kuiltje terechtkomt, bekogelt de larve de mier net zo lang met zandkorrels totdat deze op de bodem terechtkomt. De larve pakt de mier dan en eet hem op.

larve

Het pad begint te stijgen tot het eerste paadje links. Als u dit paadje oploopt brengt het u bij een plek met brandresten. U staat nu op het hoogste punt uit de omgeving: de Coppenberg, 22,3 m boven N.A.P.

mierenleeuw

De zandrug waarop u staat hoort bij een heuvelrug die zich tot aan de Rijn in Utrecht uitstrekt. Deze heuvelrug is een stuwwal die in de voorlaatste ijstijd is ontstaan door het grote aardschollen voortstuwendelands. Toen het landschap smolt bleven grote wallen van zand, grind en keileem achter. Soms ook grote "zwerfkeien" die hier en daar nog te bewonderen zijn, zoals in de Gooise heemtuin.

Zand en grind werden vóór de bekende ijstijden in dikke lagen afgezet door de toenmalige Rijn en Maas die hier in het nog "vlakke" landschap met ruime bochten naar de noordelijk gelegen zee stroomden.

Na een periode van erosie, waarbij al te hoge toppen werden afgevlakt, werd alles nog eens bedekt met een laag dekzand, dat in de laatste ijstijd met hevige zandstormen vanuit de deels drooggevalle Noordzee werd aangevoerd. Zie ook de inleiding. Meer informatie over dit onderwerp kunt u vinden in het Geologisch Museum Hofland te Laren.

Vanaf de Coppenberg, het hoogste punt, loopt u even terug en neemt het eerste pad links. Volg de wirwar aan paden langs de rand van de afgraving. Hier en daar lopen regeengeulen steil naar beneden. Zijpaden negeren.

Even verderop heeft het regenwater het pad diep uitgesleten. Ook hier komen grind en stenen uit de ijstijd aan het daglicht. U passeert hier de eerder genoemde kalkzandsteenfabriek Rijsbergen.

Bij de fabriek buigt het pad naar rechts en loopt door (zijpaden negeren) tot een aardig meertje met een zandbodem: het zwanenmeertje. Af en toe zwemmen hier zwanen, vandaar de naam.

Er groeit hier onder meer riet, grote lisdodde (rietsigaren), harig wilgenroosje en een prachtige wilg. Het water is meestal kraakhelder. Geen wonder dat er al eens een vissend ijsvogeltje is gezien.

Het pad langs het meertje volgen; het naar rechts afbuigende pad kiezen dat ongeveer evenwijdig aan de weg loopt.

Langs het pad groeien boerenwormkruid en andere graslandplanten als grasklokje, duizendblad en het mooie vlasbekje.

Het pad loopt rechtdoor tot aan de voet van de helling van de Warandebergen.

Rechts van het pad aan de voet van de helling groeit het wilgenroosje. Na de bloei stuiven de zaaies in een pluisje weg van de moederplant.

Pad blijven volgen tot aan de Koedijk. Hier het pad linksaf langs de Koedijk volgen.

Het vee dat op de meent graasde mocht niet op het bouwland (de eng) komen. De boeren maakten daarom een hoge veekering

van op elkaar gestapelde plaggen: de Koedijk. Kunt u de plaggen nog zien? U wandelt nu door een zomereiken-berkenbos.

Deze houtwal, de oude Koedijk, diende om het vee op de meent te houden. Door de uitvinding van het prikkeldraad zijn houtwallen in onbruik geraakt. Op de houtwal, opgebouwd uit gestapelde plaggen, groeien vele soorten mos, zoals het haarmos. De gaten in de wal zijn van muizen, die weer prooidieren zijn voor uil en torenvalk.

Achter deze houtwal, in het bos, kunt u in de herfst vaak een grote groep kauwtjes horen. De kauw is een zeer algemene broedvogel in Nederland. Het is een kraaiachtige, net als de ekster en de gaai. Hij is zwart met een grijze nek en lichte ogen. Hij leeft meestal in groepsverband en nestelt in holle bomen, maar ook in torens en schoorstenen (vandaar de bijnaam torenkraai). De kauw is een echte alleseter:

voor het grootste deel staan zaden, vruchten en insecten op het menu, en voor een klein deel ook eieren en jonge vogels.

De Griekse naam voor de rankende helmbloem is corydalis; dat betekent kuifleeuwerik. Ziet u de gelijkenis? Als u het bloempje goed bekijkt, kijk dan ook eens in het hartje van de bloem. U ziet dan twee bundels van drie meeldraden met op de middelste meeldraad twee helmknopjes (daarin zit het stuifmeel); de andere meeldraden hebben maar één helmknopje.

Als de houtwal een knik naar rechts maakt, krijgt u een goed uitzicht over het afgegraven gebied: vanaf 1925 kreeg de kalkzandsteenfabriek "Rijsbergen" toestemming om in dit gebied zand af te graven. De kalk won men uit schelpen die in kalkovens "gebrand" werden. Deze kalkovens stonden aan de Huizerhaven.

Na afbraak zijn ze weer op ongeveer de oude locatie herbouwd. Er is nu een restaurant in gevestigd. De laagte voor u met uitzicht over het dal en verderop de woonwijk is geheel afgegraven gebied. Het is er heuvelachtig geweest, te vergelijken met "Het Harde", een terrein ten noorden van het dorp Blaricum. Vanaf 1972 is geen vergunning tot afgraven meer gegeven.

De houtwal volgen tot de V-splitsing.

U buigt af naar rechts en volgt het fietspad tot de Woensbergweg. Let op de fietsers, het kan er druk zijn!!

Tegenover de Woensbergweg door het klaphek links en dan links het raster volgen, de verdiepte voormalige Verlengde Bergweg in.

De verlengde Bergweg was oorspronkelijk illegaal aangelegd als een tijdelijke verbinding tussen Blaricum en de Bijvanck ten behoeve van de huizenbouw. Klaar met de bouw in de Bijvanck? "Dan wordt de weg weer opgerold." Maar dat heeft wat voeten in de aarde gehad! Een jarenlange strijd woedde tussen de Gemeente Blaricum en de milieubeweging die de gemeente aan haar woord wilde houden. Uiteindelijk besliste de rechter: oprollen die weg. Dat gebeurde in 1995.

Voor de eerste berk rechts even omhoog om over 't Harde uit te kijken.

Je kunt hier dierenwissels zien, krentenboompjes, struikheide en een dikke moslaag, een plekje van het gebied dat niet afgegraven is.

Een wissel is een pad dat door het regelmatig gebruik door dieren ontstaan is. Meerdere diersoorten kunnen van hetzelfde pad gebruik maken. Ook mensen kunnen zo'n pad gebruiken. Maken ze er vaak gebruik van dan ontstaat een wandelpad.

Blaricum, Laren en Huizen kennen de wegennaam Schapendrift. Over die weg werden vroeger de schaapskudden gedreven.

Terug naar het pad.

Wat overbleef (na het oprollen van de weg) was droge verstoorde zandgrond. Een eldorado voor de pioniers onder de planten. Zoals zandzegge. Met een lange wortelstok, voorzien van een vlijmscherpe punt, groeit de zandzegge onder de grond evenwijdig aan het oppervlak door. Om de paar centimeters groeit vanuit die wortelstok een plantje, met een scherpe driekantige stengel, omhoog en legt zo het zand vast. In het terrein gemakkelijk te ontdekken door de lange ritsen van dezelfde planten. Jarenlang weet de plant zich te handhaven tussen de groeiende opvolgers en blijft ze herkenbaar aan de, na de bloei, omgebogen verdroogde bladeren.

hazenpootje

Enkele andere pioniers van droge zandgrond: hazenpootje, muurpeper (kan bovendien goed tegen zout; is tegenwoordig veel langs de autowegen te vinden), heidespurrie, vroegeling (in februari/maart), geel walstro en schapenzuring.

Aan het einde van de voormalige Verlengde Bergweg de twee klaphekken door en dan direct naar links. U komt nu in het begrazingsgebied van het Goois Natuurreservaat (GNR) waar Schotse hooglanders en rammen van Drentse heideschape vrij grazen.

Beide soorten dragen indrukwekkende hoorns, ze zien er dreigend uit maar zijn meestal tolerant tegenover bezoekers. Toch een (officiële) waarschuwing voor uw veiligheid: probeer een minimum afstand van 25 meter tot de grazers aan te houden.

Meteen rechts ligt een kleine poel. Misschien hoort u de kikkers kwaken... Omdat de poel genoeg zonlicht ontvangt, herbergt het een rijk planten- en dierenleven. Microscopisch kleine algen zijn massaal aanwezig en bedekken de planten onder water met een groen laagje.

Deze algen worden door veel waterdiertjes gegeten, b.v. door de larven van kikkers en padden, beter bekend als kikkervisjes of dikkopjes. Pas als ze wat groter worden schakelen ze over op dierlijk voedsel, vooral insecten.

Kikkers en padden hebben een voor in de bek vastzittende kleverige tong, waarmee ze de insecten vangen. Omdat ze zowel in het water als op het land leven, worden ze amfibieën genoemd. Groene kikkers springen direct in het water als er gevaar dreigt. Padden, zoals de gewone pad en de rugstreepad, schuifelen over de grond en zijn niet zo snel als de springende bruine en groene kikkers. Padden zijn

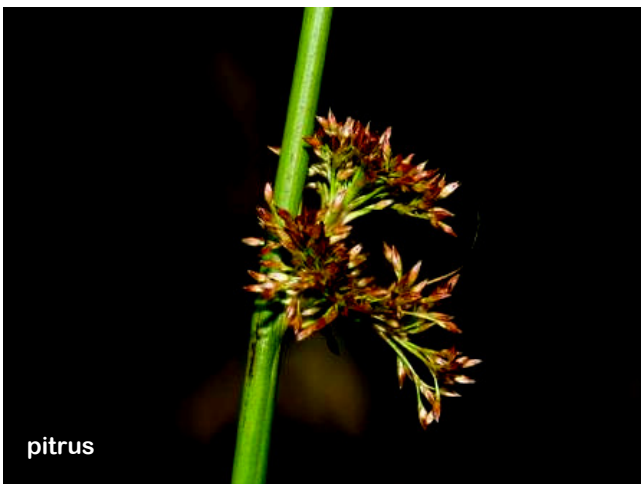
rugstreepad

ook te herken-

nen aan hun wrattige huid. Groene kikkers kwaken meestal luid, bruine kikkers "knorren".

Dit zijn beschermde diersoorten, dat wil zeggen dat ze niet gevangen en meegenomen of verstoord mogen worden.

Op het water drijven de bladeren van de witte waterlelie. Zij zitten met lange stengels vast aan een wortelstok in de bodem. De waterlelie bloeit van juni tot augustus met prachtige witte bloemen. Langs de oever staat veel pitrus. De bloeiwijze komt zijdelings uit de stengel. Het gedeelte boven de bloeiwijze is echter geen stengel, maar een lang schutblad.

pitrus

Nu alsmaar de rode palen volgen.

Er is hier vroeger veel zand afgegraven. De in 1970 overgebleven zandvlakte was zo arm aan voedingsstoffen dat alleen heide er goed op kon groeien. Later kwamen er ook veel berken op. Om te voorkomen dat er een berkenbos zou ontstaan, moest er veel gekapt worden.

Al eeuwenlang zwermen bijenvolken bij fraai zonnig weer uit over de in augustus en september paars bloeiende heide. Imkers plaatsden dan hun bijenkasten op de hei waarin de bijen hun verzamelde stuifmeel en nectar brengen. In honingraten in de kast wordt de heerlijke heidehoning opgeslagen.

De bijenschans Steegland bevindt zich naast de heemtuin. De imkers vertellen u graag meer over hun boeiende liefhebberij.

Weg vervolgen.

De hoge Gooise stuwwal laat regenwater snel de zandige bodem inzakken tot het - door het zand gefilterd - bij het dieper gelegen grondwater komt. Op lage plekken in het terrein komt het voedselarme grondwater aan de oppervlakte. Daar welt het uit de grond op en kan het plassen vormen, zoals hier in de Groeve Oostermeent.

Weg vervolgen.

In de steile zandwand zie je de hollen die de oeverzwaluwen in de voorgaande jaren hebben gemaakt

Eind april komen de eerste oeverzwaluwen (zomervogels) terug in het gebied, dat ze het jaar ervoor hebben verlaten. Als het mogelijk is maken ze daar weer een nest in de nieuw afgeslagen of afgestoken wand; d.w.z. er wordt een lange smalle gang gegraven van ca. 60 cm lang, die iets omhoog loopt met aan het eind een nestholte. De nestkom wordt bedekt met haren en veertjes. Vijf witte eieren worden gelegd, die ca. twee weken worden bebroed. Het bouwen van het nest en het bebroeden van de eieren wordt door zowel mannetje als vrouwtje gedaan. De uit de eieren gekomen jongen worden de eerstvolgende vier dagen door een van de ouders gevoerd. 's Nachts worden ze toegedekt met nestmateriaal. De ouders overnachten niet in het nest. Ze voeren de jongen nog ca. twee weken die dan in de gang de ouders opwachten.

Als er geen nieuw hol gemaakt kan worden, b.v. doordat de wand er niet meer is, of omdat de oever niet is afgekald door het water, of de wand niet opnieuw is afgestoken (dat moet elk jaar opnieuw gedaan worden) dan moet ergens anders een geschikte plek worden gevonden en dat kan ver weg zijn.

Weg vervolgen.

Naar rechts kijkend ziet u ruwe berken. Ze zijn gemakkelijk te herkennen aan de grijs-witte schors, de sierlijke groeiwijze en de enkelvoudige ruitvormige bladeren, die in het najaar fraai goudgeel verkleuren. De paarsbruine mannelijke en de groene vrouwelijke katjes openen zich in april.

Berken zijn echte pioniersbomen, die snel een kale bodem koloniseren. Ze wortelen goed in magere grond en de bijna gewichtloze zaden worden ver weggeblazen. Het sap is rijk aan suikers en levert na gisting berkenwijn; ook wordt het hoog geschat als haarwater.

Weg vervolgen.

In dit deel van het terrein groeien veel soorten planten o.a. zandblauwtje, muizenoor, gewoon biggenkruid en stekelbrem.

De stekelbrem behoort tot een van de grootste plantenfamilies met ongeveer 10.000 soorten: de vlinderbloemenfamilie!

Alle planten van de hele wereld zijn onderverdeeld in families. Elke familie heeft zijn eigen kenmerken. Het zandblauwtje behoort tot de klokjesfamilie. (Al zou je bij het zien van de bloem niet aan een klokje denken). Het is een tweejarig plantje. Het eerste jaar groeit uit het zaad een wortel en een korte stengel met bladeren. Het tweede jaar groeit de plant verder en krijgt bloemen en vruchten en

sterft dan af. Het zandblauwtje wordt veel en door veel verschillende insecten bezocht.

Gewoon biggenkruid en muizenoor behoren tot de composietenfamilie. Het zijn overblijvende planten waarbij de winterknoppen op of iets onder de grond zitten.

Weg vervolgen, klaphek door.

U kunt linksaf het fietspad volgen tot aan het klinkerpad de Woensbergweg, waar u rechtsaf bij het begin van de wandeling komt.

Deze beschrijving van de “Heemtuinwandelingen” is samengesteld door natuurgidsen van het IVN Gooi e.o.

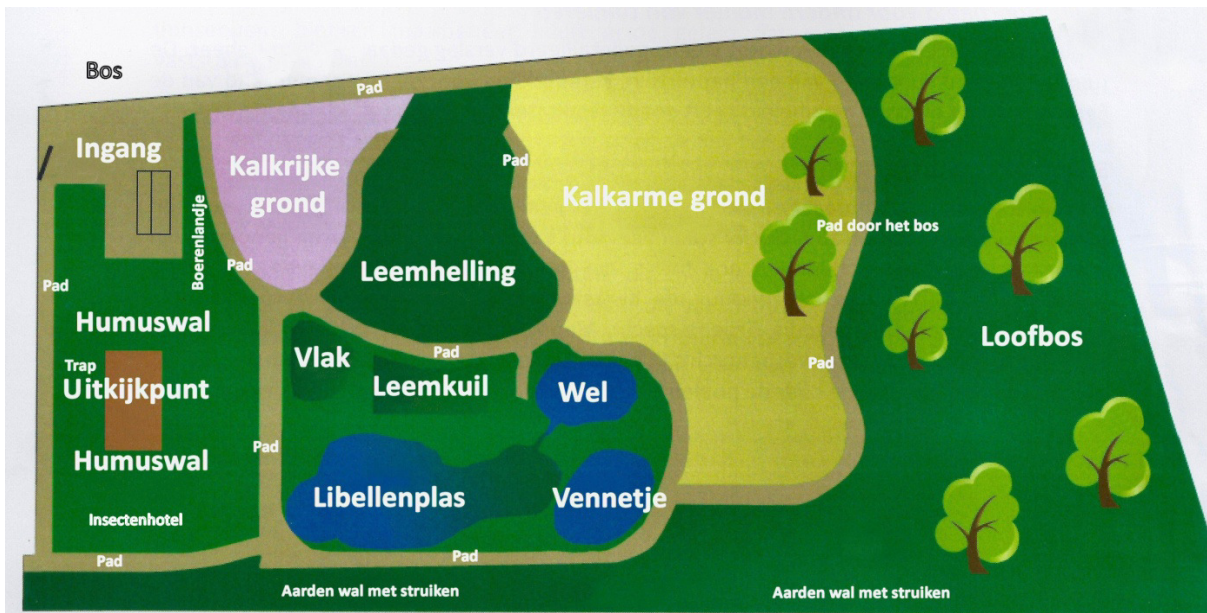
Over de Gooise heemtuin

De Gooise Heemtuin is een project van de Stichting Wilde Planten Blaricum en een voortzetting van de heemtuin bij het voormalige gemeentehuis van Blaricum.

Bij de inrichting in 1995 werden in het nog kale zand genetisch zuivere plantensoorten geplant of uitgezaaid, maar veel planten hebben zich daarna spontaan gevestigd op voor hen geschikte plaatsen. Deze ontwikkeling gaat nog steeds door.

In de Gooise Heemtuin groeien plantensoorten die vanouds in het Gooi voorkomen.

De minilandschapjes in de tuin verwijzen naar delen van het Gooi. Ze verschillen onderling iets in bodemsoort en dat trekt bijbehorende planten aan.

De verschillende landschapjes zijn door paden of een greppel gescheiden.

We onderscheiden in deze tuin ondermeer een kalkrijke bodem (Zuiderzeekust), een kalkarme helling, een leemrijke helling en een leemkuil en heideschraal grasland. Het voorbos, waardoor u binnenkomt is in het voorjaar rijk aan bloeiende bolgewassen, de zogenaamde stinzenflora.

De humuswal, met bovenin een vogelobservatiepunt, is vergelijkbaar met matig rijke akkergrond of met een wegberm. De verhoogde houtwal aan de zijde van het kerkhof moet op den duur uitgroeien tot een traditionele veekering met ondoordringbare doornige stuiken als meidoorn en sleedoorn. Eiken in de wal werden vroeger door de boeren gebruikt als zogenaamd geriefhout.

Het natuurlijke bos achterin de tuin, dat veel dood hout bevat, wordt zoveel mogelijk met rust gelaten om een rijke omgeving te creëren voor paddenstoelen, mossen en korstmossen. De houtrillen bieden een veilig onderdak aan kleine dieren.

De libellenplas, de wel, het vennetje en de poelen kennen hun eigen oever- en waterplanten.

Op een zonnige plek aan de voet van de humushelling staat een prachtig insectenhotel, geplaatst als geschenk bij de jubilea in 2016 van de natuurorganisaties IVN Gooi e.o. (50 jaar) en KNNV Gooi. (100 jaar).

Bij het onderhoud van de tuin worden aanwijzingen gevolgd van de bekende vegetatiedeskundige Dr. Ger Londo. De Gooise Heemtuin is educatief van opzet. Borden en steeketiketten geven informatie over wat er groeit en bloeit.

Donateur worden van de Gooise Heemtuin

De Heemtuin is financieel volledig afhankelijk van particuliere giften. Helaas ontbreekt het aan voldoende financiële armslag. Het in stand houden van de tuin brengt tal van kosten met zich mee, ondanks alle inzet van de vrijwilligers.

U kunt de heemtuin geweldig helpen door een bijdrage te storten op rekening NL24INGB 00041 79 997 t.n.v. Stichting Wilde Planten Blaricum. U draagt dan bij aan de continuïteit van de Gooise Heemtuin en daarmee aan een waardevol stukje Goois erfgoed.

Vrijwilligers

Een trouwe groep van voornamelijk vrijwilligers van de IVN-werkgroep Heemtuin Educatie werkt van maart tot november vrijwel iedere woensdagochtend van 9.30 tot 13.00 uur in de tuin. De werksfeer is relaxt. Iedereen geniet. Ook andere natuurliefhebbers zijn welkom als vrijwilliger.

Van november tot april wordt er niet in de tuin gewerkt.

Toegang en rondleidingen

De heemtuin is het hele jaar door vrij toegankelijk. Voor een rondleiding door IVN-natuurgidsen bent u van harte welkom op de werkdagen. Voor een groep kunt u een afspraak maken.

Honden zijn vanwege de kwetsbaarheid van het terrein niet welkom.

Samenwerkingsverbanden

De Heemtuin werkt nauw samen met IVN Gooi e.o. (www.ivn.nl/gooi) en met Landschap Noord-Holland (www.landschapnoordholland.nl).

Contact

www.gooiseheemtuin.nl

Contactpersoon: wouter-nugteren@ziggo.nl

Wat is het IVN?

Het IVN Instituut voor natuureducatie en duurzaamheid is een landelijke organisatie van beroepskrachten en talrijke vrijwilligers.

Zij brengt mensen op vele manieren met de natuur en het milieu in contact. Zij wil daarbij de noodzaak van natuur- en milieubehoud onder de aandacht brengen.

Het IVN telt landelijk ongeveer 20.000 leden, over ruim 180 afdelingen verdeeld. Een van die afdelingen is de afdeling Gooi en omstreken met ongeveer 200 leden en donateurs.

Wat doet het IVN?

Het IVN afdeling Gooi en omstreken

- Organiseert regelmatig wandelingen in natuurgebieden, maar ook op andere plaatsen in de regio waar natuur te vinden is.
- Maakt beschreven wandelingen om er zelf op uit te trekken.
- Geeft korte natuurcursussen.
- Leidt op verzoek groepen, schoolklassen en verenigingen rond.
- Verzorgt educatieve programma's voor scholen.
- Houdt op verzoek lezingen over natuurgebieden in de regio en over natuur- en milieuonderwerpen.

Het IVN leidt haar eigen gidsen op en organiseert bovendien diverse activiteiten voor leden en donateurs.

Meer informatie

De wandelingen worden regelmatig gecontroleerd, maar heeft u op- of aanmerkingen, dan graag contact opnemen met:

secretariaat IVN Gooi e.o.
e-mail secr.ivngooi@gmail.com

Donateur worden van het IVN?

mail [secr. ivngooi@gmail.com](mailto:secr.ivngooi@gmail.com)

oktober 2017

